

## **4. Fejezet**

# **FELHASZNÁLÁSI KATEGÓRIÁK**



## Tartalomjegyzék

<b>1. Bevezetés.....</b>	<b>403</b>
<b>2. A kategóriák listái és leírásai.....</b>	<b>403</b>
2.1 <i>Fő kategória.....</i>	<i>403</i>
2.2 <i>Ipari kategória: Az iparág, amelyben az anyagot használják.....</i>	<i>405</i>
2.3 <i>Funkció kategória / használati kategória.....</i>	<i>406</i>



## 1. Bevezetés

A 67/548/EGK Irányelvnek és a 93/793 Bizottsági Rendeletnek (EGK) megfelelően az újonnan bejelentett anyagokra és az elsőbbségi (prioritási) listán feltüntetett meglévő anyagokra vonatkozóan az expozícióval kapcsolatos információkat rendelkezésre kell bocsátani. Az új anyagok esetén szükséges információkat a 67/548/EGK Irányelv VII A, VII B és a VII C Függelékei rögzítik.

A prioritási listán feltüntetett meglévő (EINECS-) anyagokra vonatkozó minimálisan szükséges expozíciós adatok a VII A Függelékben meghatározott adatok, amelyre a 793/93 Bizottsági Rendelet 9 (2) Cikkelye hivatkozik.

Az újonnan bejelentett anyagokra és az elsőbbségi listán feltüntetett meglévő anyagokra vonatkozó expozíciós információk között szerepelnek a kérdéses anyag (javasolt) felhasználásával, funkciójával és (kívánt) hatásával kapcsolatos információk. Amikor a felelős ipari szektor (azaz egy új anyag bejelentője, egy meglévő anyag gyártója vagy importálója) nem bocsát rendelkezésre sem mért, sem becsült expozíciós adatot, akkor a kompetens hatóságok számára az expozíciós jelentések valamint a humán és környezeti expozíciós szintek becsléséhez hasznos lehet a vegyi anyagok felhasználásával és a funkciójával kapcsolatos alábbi (általános) információ.

Figyelembe véve az új anyagokra vonatkozó bejelentési rendszerek alkalmazásának első 7 évét, a törzskönyvezési dossziék összegzésekor az összes illetékes hatóság elfogadta a használatra kialakított ipari és funkció kategóriákat. Egyéves használat után a kategóriákat felülvizsgálták, válaszul a gyakorlati tapasztalatokból eredő észrevételekre.

A meglévő anyagok kockázatbecslési rendszere fejlesztésének kontextusában pótlólagosan több fő kategóriában állapodtak meg. Mindhárom kategóriát tartalmazza a Harmonised Electronic Data SET (HEDSET), amelyet a 793/93 Bizottsági Rendelet 3 és 4 Cikkelyében foglalt meglévő anyagokkal kapcsolatos adatgyűjtésre használnak, hogy leírassák az anyag használati jellegzetességét (mintázatát), minthogy ezek részét képezik az IUCLID adatsornak.

Ezek a kategóriák hasznosak lesznek, amikor statisztikai analízisnek vetik alá az Európai Unió vegyi anyagainak használatait és funkcióit.

## 2. A kategóriák listái és leírásai

### 2.1 Fő kategória

A négy fő kategória egy anyag használatának (használatainak) expozíciós jelentőségét írja le.

*MEGJEGYZÉS. A négy fő kategória értelmezése kissé különbözik, ha a dolgozók expozíciójának becslésére, illetve ha a környezeti expozíció becslésére használják. A kifejezések HEDSET-ben való használata főleg a környezetbe történő kibocsátásra vonatkozik. A kifejezéseknek a munkahelyi kockázatbecsléseknél alkalmazandó részletes definícióját az 1 fejezet : Humán egészségkockázat becslése 2.2. alpontja tartalmazza.*

#### 1. Zárt rendszerekben való használat

Egy anyag akkor tartozik ebbe a kategóriába, ha reakciótéren belül marad, vagy ha az edényből (tartályból) zárt csőrendszeren keresztül vezetik el és ezért a véletlenszerű szivárgás lehet a humán expozíció vagy környezetszennyezés egyedüli forrása. Az intermedierek a reakciótéren és a hozzá tartozó berendezésen belül maradnak. Az izolált termékeket helyben tárolják és ellenőrzött feltételek mellett szállítják.

Abban az esetben, ha az anyagokat zárt rendszerben használják, de azok esetleg a környezetbe kerülnek a termelés után, vagy a termelés során nem zárható ki a környezetbe történő jelentős kibocsátás, akkor a használat módját a “nem-elterjedt használat” vagy a “széles körben elterjedt használat” kategóriába kell sorolni.

Az anyagokat a következő al-kategóriák egyikébe kell sorolni:

- 1A nem-izolált intermedierek  
A reakcióedényben és a hozzá tartozó berendezésen belül maradó anyagokra
- 1B izolált intermedierek  
A helyben tárolt intermedierekre
- 1C ellenőrzött szállítású izolált intermedierek

*MEGJEGYZÉS: Az 1A, 1B és 1C kategóriák a különböző kibocsátási rendszerek jellemzésére is alkalmasak egy anyag termelése, készítése és feldolgozása során való környezeti emisszió becslésére. További specifikáció található a 2 Fejezet: Környezeti kockázatbecslés I. Mellékletének 2.3.3.3 alpontjában.*

- 2 Egy hordozóba (mátrixba) vagy hordozóra (mátrixra) való beágyazódásban végződő használat  
Egy hordozóba (mátrixba) vagy (hordozóra) mátrixra való beágyazódásban végződő használat az összes olyan folyamatot jelenti, ahol az anyagok olyan termékekbe épülnek be, amelyekből a környezetbe történő felszabadulás nem történik meg (környezeti) vagy ahol az jelentősen visszaszorított (munkahelyi).  
A környezeti expozíció esetén releváns példák: lágyítók műanyagokban; adalékanyagok, pl. pigmentek vagy festékek műanyagban vagy rostokban; katalizátorok bevonó (burkoló) anyagokban.  
A munkahelyi expozíció esetén releváns példák: szilárd halmazállapotú anyagok diszperziója vízben; a nyersanyagok kis golyók (pellet) formájában való használata; “elasztomer anyagok” használata.
- 3 Nem elterjedt/Nem széleskörű használat  
A nem-széleskörű használat olyan folyamatokra utal, amelyekben az anyagokkal a munkásoknak csak bizonyos csoportja kerül érintkezésbe, akiknek ezekről a folyamatokról tudomásuk van.  
  
Ezek az anyagok pontforrásokból a környezetbe kerülhetnek. A kibocsátott anyagok mennyisége limitált az olyan óvintézkedéseknek köszönhetően, mint amilyen a szennyvíztisztítás vagy a levegőtisztítás.
- 4 Széles körben elterjedt /Széleskörű használat  
A széles körben elterjedő használat olyan tevékenységekre utal, amelyek ellenőrizetlen szintű expozícióval járnak.  
A munkahelyi expozíció esetén releváns példák: festékekkel való festés; peszticidek szórása.  
A környezeti/fogyasztó expozíció esetén releváns példák: detergensnek, kozmetikumok, fertőtlenítők és háztartási festékek használata.

## 2.2. Ipari kategória: Az iparág, amelyben az anyagot használják

Az alább felsorolt 16 ipari kategória a vegyi anyagok ipari felhasználási területeit mutatják be. Néhány anyagot egynél több ipari kategória is tartalmaz.

Az új anyagok esetén ezeket a kategóriákat fel kell tüntetni az “összefoglaló törzskönyvezési dossziében” (Summary Notification Dossier) a “felhasználási kategória” címszó alatt. A létező anyagokra az “ipari kategória” kifejezést használja a HEDSET és az IUCLID.

- 1 Mezőgazdasághoz kapcsolódó ipar  
pl. növényvédő szerek; műtrágyák
- 2 Vegyipar: alapanyagok  
pl. oldószerek, pH szabályzó szerek (savak, lúgok).
- 3 Vegyipar: szintézis során használt vegyszerek  
pl. intermedierek (köztük a monomerek); folyamatszabályozók
- 4 Elektromos/Elektrotechnikai ipar  
pl. elektrolitok, félvezetők.  
Nem tartoznak ide: galvanikus; és galvanotechnikai szerek
- 5 Személyi/háztartási  
pl. fogyasztói termékek, pl. detergensok (köztük adalékanyagok); kozmetikumok; háztartási használatra szánt biocid termékek.
- 6 A közösségi használat területe  
pl. közösségi helyeken használt professzionális termékek, például nem-mezőgazdasági peszticidok, tisztítószerek, irodákban használt termékek, pl. hibajavító festékek, nyomtatótinták.
- 7 Bőrfeldolgozó ipar  
pl. festőanyagok, cserzési adalékanyagok.
- 8 Fémkinyerő, finomító és feldolgozó ipar  
pl. hőátadó anyagok.
- 9 Kőolaj és üzemanyagipar  
pl. benzin; motorolaj; váltó olaj; hidraulikus folyadék; színező ágensok; üzemanyag-adalékok; kopogásgátlók; fáradtolaj-kezelő-szerek.
- 10 Fotográfiai ipar  
pl. ködtelenítők, érzékenyítők.
- 11 Műanyagipar  
pl. stabilizálók; lágyítók; antisztatikus szerek; festékanyagok.
- 12 Cellulóz, papír és farostipar  
festékanyagok; tonerek.
- 13 Textilfeldolgozó ipar  
festékanyagok, égésgátlók

14 Festék, lakk és politúr ipar  
pl. oldószerek, viszkozitás szabályozók; festékanyagok; pigmentek.

15/0 Egyéb

*MEGJEGYZÉS: az új anyagok esetén már nem használatos a 15 számú ipari kategória. Az új anyagok esetén az "egyéb" ipari kategória a 0 (zero) sorszámot kapta.*

16 Gépipar: általános és mechanikai  
pl. Az építészetben használt szerek; az autó-, repülőgép- és hajógyártás során használt anyagok.

*MEGJEGYZÉS: a 16. ipari kategória jelenleg csak az új anyagokra használatos*

### **2.3. Funkció kategória / használati kategória**

Az alább felsorolt 55 kategória az anyagok különböző funkcionális használatait mutatja be. Néhányuk további al-kategóriákra van osztva, ahol ez észszerű. Az érthetőség érdekében néhány esetben a kizárt esetek is fel vannak tüntetve.

Az új anyagok esetén ezeket a kategóriákat fel kell tüntetni az "összefoglaló törzskönyvezési dossziében" (Summary Notification Dossier) a "kívánt hatások" címszó alatt. A létező anyagokra a "felhasználási kategória" kifejezést használja a HEDSET és az IUCLID.

*MEGJEGYZÉS: Néhány az alább felsorolt kategóriák közül olyan anyagokat képvisel, amelyek rendszerint nem esnek a 67/548/EGK Irányelv és a 93/793 Bizottsági Rendelet körébe (pl. a 19. kategória: műtrágyák és 41 gyógyszer). Ezek a kategóriák azért kerültek felsorolásra, hogy például a többirányú felhasználással rendelkező anyagok, vagy azok amelyek esetén új és további használati területek találhatók, besorolhatók legyenek.*

1 Abszorbensek és adszorbensek

A gázok vagy folyadékok abszorpciójára vagy adszorpciójára használt anyagok: filter anyag/közeg; molekulaszűrők; szilika gél, stb.

2 Ragasztók, kötőanyagok

Anyagok, amelyeket két felület között alkalmaznak, hogy azok összetapadjanak: diszperzió-alapú ragasztók; pillanatragasztók, polimer-alapú keményítő ragasztók gyantái; oldószer-alapú ragasztók.

3 Aeroszol hajtógázok

Kompresszált vagy folyadékfázisba vitt gázok, amelyen belül az anyagok fel vannak oldva vagy szuszpendálva vannak. Az anyag a tartályból a belső nyomás kibocsátásakor távozó gáz kiterjedése révén jut ki.

4 Antikondenzációs szerek

A felületi és az atmoszférikus kondenzációt gátló anyagok: ködgátló szerek; kondenzáció eltávolítók.

5 Fagyásgátlók

A jégképződést gátló és eltávolító szerek: fagyásgátló folyadékok, jégoldó szerek.



- 6 Lerakódásgátló (anti-set-off) és tapadásgátló szerek  
A lerakódást és az adhéziót gátló anyagok: spray por és lerakódásgátló adalék nyomtatáshoz; a sztatikus elektromosság elleni felszínkezelés anyagai.
- 7 Antisztatikus szerek  
Az elektromos töltések akkumulációjára való hajlam gátlására vagy csökkentésére használt anyagok: antisztatikus adalékanyagok; a sztatikus elektromosság elleni felszínkezelés anyagai.
- 8 Fehérítőszer  
Az anyagok fehérítésére vagy szintelenítésére használt anyagok.  
*Nem tartoznak ide:* kozmetikumok; fotográfiai fehérítők vagy optikai fényesítők.
- 9 Tisztító/mosószer és adalékanyagok  
A felületen lévő szennyeződés eltávolítására használt anyagok.  
Alkategóriák: detergensek, szappanok; száraz tisztító szerek; a detergensek optikai fehérítői.
- 10 Színezőszer  
Anyagok, melyeket arra használnak, hogy más anyagoknak kölcsönözzék színüket.  
Alkategóriák: festékanyagok, pigmentek (beleértve a tonereket), színeképző szerek, fluorescens fényesítők (de lásd alább re detergenseket).  
*Nem tartoznak ide:* kozmetikumok, ételszínezékek, foto vegyszerek, optikai fehérítők, melyeket kizárólag detergensekben használnak, reográfiai szerek.
- 11 Komplekképző szerek  
Anyagok, melyeket arra használnak, hogy más anyagokkal kombinálódva komplexeket képezzenek (főleg fémionok).
- 12 Vezetők  
Anyagok, melyeket a villamos áram vezetésére használnak.  
Alkategóriák: elektrolitok, elektród anyagok.
- 13 Építészeti adalékanyagok  
Anyagok, melyeket építőanyagokban és építészeti árucikkekben használnak: fal építéshez használt anyagok, útfelszín anyagok, kerámia-, fém-, műanyag- és faanyagok.
- 14 Korróziógátlók  
Anyagok, melyeket korróziógátlásra használnak: korróziógátló adalékanyagok; rozsdásodást megelőző anyagok.
- 15 Kozmetikumok  
A kozmetikumok és a piperecikkek komponenseiként használt anyagok.
- 16 Pormegkötő szerek  
Anyagok, melyeket arra használnak, hogy csökkentsék a porított vagy őrölt anyagok finoman szétosztatott szilárd részecskéinek levegőbe való kibocsátását.
- 17 Galvanizáló szerek  
Anyagok, melyeket egy másik felületen lerakódó fémréteg forrásaként használnak, vagy amelyek az ilyen lerakódást segítik.

- 18 Robbanószerek  
Anyagok vagy keverékek, melyek kémiaiilag stabilak, de amelyek kémiai változásra készíthetők, és amelyek robbanást vagy expanziót követő gyors, nagy mennyiségű energia- és gáztermelésre képesek.  
Alkategóriák: robbantószerek, detonátorok, gyúlékony anyagok.
- 19 Műtrágyák  
Anyagok, melyeket növények táplálásához szükséges vegyi anyagok pótlására használnak.
- 20 Töltőanyagok  
Viszonylag inert és általában nem-rostos, finoman osztott anyagok, melyeket elasztomerekhez, műanyagokhoz, festékekhez, kerámiákhoz, stb. adnak, általában térfogatnövelő céllal, amely növelheti az olyan kívánatos tulajdonságokat, mint a fehérség, kenhetőség, sűrűség vagy szakítószilárdság.
- 21 Fixálószer  
Anyagok, melyeket azért használnak, hogy a festékekkel kölcsönhatásba lépve az anyagok felületén felgyorsítsák a folyamatot.
- 22 Égést lassító és égésgátló szerek  
Anyagok belsejében, vagy azok felületére applikált anyagok, melyeket az égés gátlására használnak.
- 23 Flotációs szerek  
Anyagok, melyeket az ásványi anyagokban az ércek koncentráálására és kinyerésére használnak: flotációs olaj, flotáció-depresszánsok.
- 24 Folyósító szerek  
Ásványok fúziójának gyorsítására vagy oxidképződés gátlására használt anyagok.
- 25 Habképző szerek  
Műanyagban vagy gumiban habra jellemző vagy celluláris struktúra kialakítására használt anyagok: fizikailag kompresszált gázok expanziója vagy folyadék párolgása révén, vagy kémiai gázképződés révén.  
Alkategóriák: kémiai vagy fizikai hajtószerek, habképzők.
- 26 Étel/tápanyag adalékanyagok  
Ételek vagy állattápok ízének, illatának vagy színének fokozására vagy konzervációjuk elősegítésére használt anyagok.
- 27 Üzemanyagok  
Kontrollált égési reakcióban fejlesztett energia felszabadítására használt anyagok.  
Alkategóriák: benzin, kerozin, gázolaj, petroleum gáz, nem kőolaj.
- 28 Üzemanyag-adalékok  
Üzemanyagokhoz adott anyagok.  
Alkategóriák: kormozódásgátló szerek, kopogásgátlók, olajlerakódás módosítók, üzemanyag-oxidálók.
- 29 Hőközvetítő szerek  
Egy anyagba való hő közvetítésére ill. a hő onnan való elvezetésére használt szer.  
Alkategóriák: hűtőszerek, melegítőszerek.

- 30 Hidraulikus folyadékok és adalékanyagok  
Nyomásközvetítésre használt folyadékok.
- 31 Impregnáló szerek  
Szilárd anyagokkal való keverékelegy képzésére használt anyagok, amelyek megőrzik eredeti formájukat: bőr-, papír-, textil- és fa-impregnáló szerek.  
*Nem tartoznak ide:* égésgátlók, konzerválószerke, biocidok.
- 32 Szigetelőanyagok  
Az elektromos áram, a hő vagy a fény vagy a hang terjedését megelőző vagy gátló anyagok.
- 33 Segédanyagok:  
Más vegyi anyagok szintézisére használt anyagok.  
Alkategóriák: monomerek, pre-polimerek.
- 34 Laboratóriumi vegyszerek  
Analitikai céllal, laboratóriumokban használt anyagok
- 35 Kenő- és adalékanyagok  
Két felület közé bevitt anyagok, melyek a súrlódást csökkentik: olajok, zsírok, viaszok, súrlódáscsökkentő adalékanyagok.
- 36 Szaganyagok  
Szag előállítására, erősítésére vagy éppen elfedésére használt anyagok.  
*Nem tartoznak ide:* étel adalékanyagok, kozmetikumok.
- 37 Oxidálószerke  
Anyagok, amelyekből könnyen felszabadul az oxigén, más anyagokból hidrogént távolítanak el, vagy kémiai reakciókban elektronakceptorok, és amelyeket a felsorolt célokra használnak.
- 38 Peszticidek  
Aktív összetevők, illetve egy vagy több aktív összetevőt tartalmazó készítmények, amelyek növényeket vagy növényi termékeket védenek káros organizmusokkal szemben, illetve az ilyen organizmusok tevékenységét megakadályozzák, befolyásolják a növények életfolyamatait, megvédik a növényi termékeket, elpusztítják a nemkívánatos növényeket vagy növényrészeket.  
*Nem tartoznak ide:* tápanyagok, műtrágyák
- 39 Peszticidek, nem mezőgazdasági használatra  
Aktív összetevők, illetve egy vagy több aktív összetevőt tartalmazó készítmények, amelyek elpusztítják, elriasztják, semlegesítik valamely szervezet kártékonyosságát, meggátolják a hatását vagy arra szabályozó hatással vannak, továbbá amelynek az ember számára nemkívánatos a jelenléte, vagy amely az emberre, tevékenységeire, vagy az előállított, használt termékekre, az állatokra vagy a környezetre ártalmas.  
Alkategóriák: fertőtlenítők, tartósítószerke, kártékony állat ölő szerke, speciális biocidek.  
*Nem tartoznak ide:* növényvédő szerke, állatgyógyászati készítmények.
- 40 pH szabályozó szerke  
Hidrogén ion koncentrációt (pH) változtató vagy stabilizáló szerke: savak, lúgok, pufferek.
- 41 Gyógyszerek  
Orvosi készítményekben hatóanyagként használt szerke.  
Alkategóriák: állatgyógyászati szerke

- 42 Fotokémiai szerek  
Állandó fotográfiai kép előállításához felhasznált szerek.  
Alkategóriák: deszenzitizálók, előhívószerek, fixáló anyagok, fotoszenzitív anyagok, érzékenyítők, ködtelenítő szerek, fénystabilizálók, intenzitásfokozók.
- 43 Folyamatszabályozók  
Kémiai folyamatok sebességét szabályozó anyagok.  
Alkategóriák: gyorsítók, aktivátorok, katalizátorok, inhibitorok, szárítók, anti-szikkatívok, kereszt-kötő (kiterhálódosott) anyagok, iniciátorok, foto-iniciátorok, stb.
- 44 Redukálószer  
Oxigén eltávolítására, hidrogenálásra, vagy általában kémiai reakciók elektrondonoraként való használatára alkalmas szerek.
- 45 Reprográfiai szerek  
Egy állandó kép reprodukálására használt anyagok.  
Alkategóriák: fénymásológépek patronjai, patron-adalékanyagok.
- 46 Félvezetők  
A szigetelők és a fémek közötti fajlagos ellenállású anyagok, amelyek általában fényre, hőre, elektromos vagy mágneses mezőre megváltoznak vagy elektromotoros erőt generálnak a sugárzó energia bekövetkezésekor.  
Alkategóriák: félvezetők, fotovoltaiikus (photovoltaic) szerek.
- 47 Lágyítók  
Anyagok lágyítására használt szerek, melyek a tapintási érzetet javítják, elősegítik a befejezési folyamatokat vagy flexibilitást vagy megmunkálhatóságot kölcsönöznek.  
Alkategóriák: vegyítő szerek, bőrpácolók (bőripar), devulkanizáló szerek, puhító szerek, puffasztószerek, vízlágyítók, lágyító szerek.
- 48 Oldószerek  
Oldásra, vékonyításra, hígításra és extrakcióra használt anyagok: extrakciós szerek, festékoldószerek és hígítók, lakkok, ragasztók és egyéb anyagok.
- 49 Stabilizálók  
Anyagok spontán változásainak és korosodásának gátlására vagy ezek lassítására használt szerek.  
Alkategóriák: antioxidánsok, hőstabilizálók, fénystabilizálók, karbantartó szerek, töltésstabilizálók.
- 50 Felületaktív anyagok  
Folyadékok felületi és/vagy érintkező felületeinek nyomásának csökkentésére, illetve a tisztítás, a nedvesítés és a diszperzió gyorsítására használt anyagok.
- 51 Cserzőanyagok  
Nyersbőr és bőr cserzésére használt anyagok.
- 52 Viszkozitásbeállítók  
Más anyagok és keverékek áramlási karakterisztikáját módosító anyagok.  
Alkategóriák: dermedésslassítók, sűrítők, thixotrop szerek (thixotrop agents), turbulencia szupresszorok, viszkozitási indexjavítók.

- 53 Vulkanizálószer  
Gumihoz adott anyagok, melyek segítik és felgyorsítják a vulkanizációt: vulkanizáció gyorsítók és vulkanizáció segítők.
- 54 Hegesztő/forrasztó anyagok  
Hegesztésre, forrasztásra használt anyagok: elektródok, forrasztóvíz, por alakú fém; drót stb.
- 55/0 Egyéb:  
Anyagok, amelyek technikai funkciója máshol nem szerepel.

*MEGJEGYZÉS: Az 55. funkciókategóriát új anyagokra már nem használják. Az új anyagokra az "Egyéb" funkció kategória jelenleg a 0 (nulla) számozást kapja.*

